

Onbehandelde snavels? Aan de slag!

Vanaf 2018 moet pluimvee zonder snavelbehandeling gehouden worden en vanaf 2021 zonder sporen en tenen knippen. De hoogste tijd om aan de slag te gaan, in **onderzoek én praktijk**.

Op de drukbezochte themamiddag Ingrepenbesluit 'De (ge)hele kip' die Wageningen UR Livestock Research op 3 december in Wijchen (Gld) vertelden onderzoekers en pluimveehouders over hun ervaringen met onbehandelde snavels. Jan Vroegindewey, voorzitter stuurgroep Ingrepen Pluimvee, staat er soms versteld van hoe ver het beleidsniveau af staat van de praktijk. „Het inzicht bij de Dierenbescherming is verhoogd, vanuit die hoek krijgen we vaak onverwachte steun.”

Eerste praktijkresultaten

Thea van Niekerk, onderzoeker bij Wageningen UR Livestock Research, benadrukte dat we als sector moeten zorgen dat er in 2017 iets te evalueren is. „We moeten goed beslagen ten ijs komen en het eigen initiatief van de pluimveehouders laten zien. Daarvoor moeten er cijfers zijn. En antwoorden op de vragen hoe onbehandelde koppels het doen en welke managementmaatregelen er zijn getroffen.” Van Niekerk behandelde de stand van zaken van de onderzoekskoppels. De resultaten van legkoppels staan in dit nummer. Bij de twee koppels vleeskuikenouderdieren zijn alleen de hennen onbehandeld, omdat de opfok van alle hanen in één stal plaatsvond. In de productieperiode zijn de onbehandelde hennen verdeeld over twee bedrijven zodat het moeilijker is conclusies te trekken. De beoordelingen van de veerbeschadigingen in zowel opfok als leg lieten geen verschillen zien. De verschillen in gedrag in de opfok waren klein, maar pikgedrag wordt iets meer gezien bij behandelde hennen. De uitval in de opfok door selectie waren hoger bij de behandelde hennen vanwege de slechtere uniformiteit. Niet behandelde lijkt geen nadelig effect te hebben op het gedrag of veerbeschadiging in de legperiode. Verenpikken komt iets meer voor bij behandelde en agressief pikken iets meer bij onbehandelde moederdieren.

Noodmaatregelen downloaden

Livestock Research heeft een waaier met Noodmaatregelen tegen pikkerij uitgegeven. Op <http://edepot.wur.nl/189478> is het boek 'Van kuiken tot kip' met diverse maatregelen tegen verenpikkerij te downloaden.

De eerste indrukken vragen om een vervolg. WUR wil meer bedrijven monitoren en daarvoor een protocol praktijkmonitoring opstellen dat te gebruiken is voor leghennen, vleeskuikenouderdieren en kalkoenen.

Praktijkmaatregelen

Jac Matijssen, technisch specialist vermeerdering en leg bij Verbeek Broederij en Opfok, wees erop dat we allereerst meer moeten weten over pikkerij. Er zijn diverse soorten pikkerij. Het zacht verenpikken is een vorm van sociaal gedrag zoals vlooiën bij apen. Het verentrekken om een reactie van het slachtoffer op te roepen is om de rangorde te bepalen. Agressief pikken roept zeker een reactie van het slachtoffer op en levert beschadigingen op. Agressief pikken ontstaat door stress en kan overgaan in kannibalisme. Het object pikken zie je vooral in de opfok; de hen is nieuwsgierig, zit in de ontdekkingsfase en pikt naar delen van het systeem, vooral naar blinkende en gekleurde delen. Het veren eten, dus veren oppikken vanuit het strooisel, duidt op tekorten in de voeding of ventilatie.

Pikkerij ontstaat om de rangorde vast te stellen. Het is aangeleerd gedrag dat vooral ontstaat in de opfok en door ongenoegen en stressmomenten. Een groot probleem is verminderde darmgezondheid waardoor de vitaliteit minder is, wat stress oplevert.

Om pikkerij te herkennen moet je goed naar de kippen kijken. Nekrui wordt nog wel eens verwisseld met pikkerij. Pikkerij begint net onder de kam. Op de romp begint pikkerij bij de stuit.

Preventieve maatregelen

Alle fokkerijorganisaties hebben pikkerij opgenomen in hun fokprogramma en de producten lijken wat dat betreft veel op elkaar. Management in de opfok en leg hebben meer invloed op pikkerij dan de fokkerij.

In de opfok speelt vooral de bezetting een grote rol om pikkerij te voorkomen. Een lagere henneprijs moet niet ten koste gaan van de bezettingsdichtheid. Overleg goed met uw opfokorganisatie. De inrichting van de opfokstal moet goed aansluiten op het legstelsel. „Dat is altijd al zo geweest, maar met het houden van kippen met onbehandelde snavels wordt dat nog belangrijker”, benadrukt Matijssen. Houd

tijdens de opfok het licht voldoende sterk, dat geeft de minste kans op pikkerij. Hoe donkerder hoe banger en schuwer de hennen worden. En bange hennen pikken meer. Biedt het voer en water in blokken aan: de hennen moeten goed honger hebben om goed voer op te nemen. Tien keer voeren betekent tien keer rangorde bepalen en dus aanpikken. Bij minder voerbeurten moeten de dominantere hennen toch eens gaan drinken, zodat de hennen aan de onderkant van de ranglijst ook kunnen eten. Hetzelfde geldt in de legperiode.

Verder adviseert Matijssen: „Verwijder dode dieren meerdere keren per dag, zowel in de opfok- als in de legperiode. In de praktijk zien we helaas nog regelmatig dode hennen liggen.” Zorg verder voor een goed stalklimaat, een goede overgang van startvoer 1 naar 2 en let op de structuur van het voer.

Dim in de legperiode het licht niet te snel, pas als het echt nodig is. Zorg voor vluchtroutes in de stal en in de overdekte uitloop. „Maak er een speeltuin van: schuthoekjes, cd's, bosjes touw. Er zijn veel dingen te verzinnen”, zegt Jac Matijssen. Voer en water moeten direct beschikbaar zijn. En de voersoort en voerstructuur moeten goed zijn; overleg met uw voerleverancier en probeer het voer zo goed mogelijk te krijgen. Controleer de vitaliteit; voer 's middags graan. Als een hen niet komt, dan is er iets aan de hand. Wees constant bezig met een goed stalklimaat, het is moeilijk dat goed in te stellen en goed te houden.

Wat de pluimveehouder kan doen

Pikkerij komt voor bij koppels met zowel behandelde als onbehandelde snavels. Wat kun je als pluimveehouder bij pikkerij?

Matijssen noemt een aantal reactieve maatregelen om de angst terug te brengen. Een radio in de stal, regelmatige controle rondes en geluid. Loop de controle rondes niet altijd op dezelfde manier, is een tip van de technisch specialist. Zorg verder voor een goede hygiëne door lijkpikken te voorkomen door kadavers snel op te ruimen. Houd het drinkwater en voer vrij van mycotoxine. Zorg voor afleiding door het verstrekken van graan, cellenbetonblokken, ruwvoer en dergelijke. In geval van nood kunt u na het verlagen van de lichtintensiteit rood licht met hogere intensiteit gebruiken.

HENK RISWICK

*Jaap van Deelen
'De biosector is vrijwillig
onbehandelde hennen gaan houden.
Een leerproces waar de andere
deelsectoren van kunnen leren'*

*Ad Siemons
'Laat het uitproberen niet over aan
de voorlopers. Samen worden we
sterker en halen we 2018'*

*Twan Engelen
'Volgend jaar de hanen ook niet
snavelbehandelen is volgens mij
geen probleem'*

*Jan Lagerweij
'De uitdaging van kippen
met onbehandelde snavels houden is
voor iedereen het proberen waard'*

Biologische hennen hebben al sinds 2006 geheel intacte snavels. Toen die beslissing destijds genomen werd, leidde het tot grote weerstand in de biologische legsector

Het allerbelangrijkste is het nemen van preventieve maatregelen. Kijk naar je kippen, want die vertellen je alles. Dan moet het houden van kippen met onbehandelde snavels volgens Jac Matijssen goed mogelijk zijn.

Ingrepen vleeskuikenouderdieren

Otto van Tuijl, technisch directeur Aviagen EPI memoreert dat zestien jaar geleden de conclusie al was dat minder ingrepen mogelijk waren bij vleeskuikenouderdieren. Dubben van kammen, verwijderen van sporen en binnenste teennagels gebeurt niet meer. „Bij 60 procent van de koppels die wij uitleveren wordt de snavelbehandeling bij de hennen in de broederij uitgevoerd, bij de hanen is dit 80 procent, voor Nederland is dit nog vrijwel 100 procent.” Alle zuivere lijnen van Aviagen worden onder groepsomstandigheden gehouden. Dat bevordert het interactieve sociale gedrag. Het paargedrag is altijd natuurlijk. Op drie leeftijden in de opfok en leg wordt de bevedering beoordeeld. Bevedering is een selectiekenmerk in het fokprogramma. Van Tuijl: „In de voeding moeten we meer aandacht hebben voor eetgedrag, het verlengen van eettijden en de nutritionele behoeften voor een goed verenkleed.

We moeten niet alleen voeren voor het skelet en de groei, maar ook voor het verenkleed.”

In aandacht voor de stalinrichting loopt leg voor op de vleessector. „Daar is werk aan de winkel voor opfokkers en vermeerderaars vleeskuikenouderdieren. Zorg voor juiste verlichting, afleiding, goede voerverdeling. Bij vleeskuikenouderdieren met onbehandelde snavels is de seksuele synchronisatie nog belangrijker. Als die niet goed verloopt, kan dat leiden tot overmatig pikgedrag.” In de Scandinavische landen, Polen en Engeland gaat het houden van onbehandelde vleeskuikenmoederdieren goed. De ervaringen met het niet verwijderen van de achterste teennagel bij hanen zijn tot nu toe niet veelbelovend. De hennen raken meer beschadigd. Nederland is een echte voorloper op dit terrein: in andere landen is het geen probleem om deze behandeling uit te voeren.

De grote uitdaging is om hanen met achterste teennagel te managen. „Door samenwerking van fokkerij, voerfabrikant en de pluimveehouder moeten we nog creatievere oplossingen gaan bedenken. Starten met proeven op kleine schaal en later verder uitbouwen”, is het advies van Van Tuijl.

Ervaringen pluimveehouders

Fabian Brockötter, hoofdredacteur Pluimveehouderij, leidde de forumdiscussie met pluimveehouders: „2018 is dichtbij en

het komt niet vanzelf goed. Vanuit Duitsland komen al geluiden dat de Duitse afnemers in 2015 eieren willen van kippen met onbehandelde snavels.” Tot nu toe zijn er weinig reguliere pluimveehouders met ervaring met onbehandelde snavels. Vier pluimveehouders met wél ervaring deden mee in de forumdiscussie (zie ook Pluimveehouderij 29 november 2013): Jaap van Deelen, biolegpluimveehouder, Ad Siemons, legpluimveehouder, Twan Engelen en Michel Banning, beiden opfokker/vermeerderaar vleeskuikenouderdieren. Engelen: „Als mijn kinderen vragen waarom een eendagskuiken met zijn snavel in het voer blijft staan, kan ik niet uitleggen waarom we die snavels behandelen. We hebben een verantwoording aan de maatschappij en we willen onze bedrijven overdragen aan de volgende generatie. Dat is mijn grootste drijfveer. En ik zie alleen maar voordelen. De opfokkoppels hebben minder uitval in de eerste weken en de uniformiteit is veel beter. Het spaart kosten en levert geld op.” Banning: „Ik was niet tevreden over het behandelen van de snavels. Neem in de opfok al maatregelen. Betaal gewoon voor de extra arbeid die daarvoor nodig is en dan heb je goed startmateriaal. Siemons: „Het is nu de tijd om te proberen. Leer van elkaar.” Ad Siemons sluit af: „Geen paniek, wel werk aan de winkel.”

Monique van Loon-van Duijnhoven AgriContent